

5.

प्राचा वीरा

ਮੰਗੇਜੇਬ ਦੀ ਦਫ਼ਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ,
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੰਗੇਜੀ ਹਜ਼ ਦਿਚ
ਮਿਲਨ ਤਰ ਕੁਝ ਜੁਗੀ ਮਨ॥

ਮੰਗੇਜੇਬ ਦੀ ਦਫ਼ਤ A.D.
ਜਾਂਜੇ ਦੀ ਜ਼ਰਾਈ ਤੇ ਬਹਾਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ੧੯੦੭

ਤਖਤ ਨਸੀਨੀ ੧੯੦੭

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਕਾਮ ਬਖ਼ਸ਼ ਨੂੰ ਤੋਰਗਥਾ

ਦਿਚ ਤਾਂਜ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਰਗ ਜਨਵਰੀ ੧੯੦੮ ਬੰਦਾ ਪੰਜਾਬ ਅਪਰੂਰਾ ਤੇ।

ਬਹਾਰਸ਼ਾਹ ਤੋਰਾ ਬਾਰੇ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ

ਹਜ਼ਪੁਤਾਨਾ

ਬਹਾਰਸ਼ਾਹ ਉਜ਼ੈਨ ਪਹੁੰਚਾ।

ਬਹਾਰਸ਼ਾਹ ਦਿਲੀ ਅਪਹਿਲਾ।

ਬਹਾਰਸ਼ਾਹ ਜਾਂਗੋਰ ਪਹੁੰਚਾ।

ਬਹਾਰਸ਼ਾਹ ਮਰਹਿਲਾ।

੧੯੧੨ ਬੰਦਾ ਨੇ ਗ਼ਰਦਾਸਪੁਰ ਕਿਲਾ ਬਨਾਇਆ।

ਜਹਾਂਦਾਰਸ਼ਾਹ ਕੁਤਬ ਕੀਤਾ

੧੯੧੩

ਗਿਆ।

੧੯੧੫ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਤਾਈ ਤੇ ਕੁਤਬ।

ਫ਼ਰੋਖ਼ ਸੀਆਰ ਬਾਤਸ਼ਾਹ ਮਰਿਆ

੧੯੧੬

ਗਿਆ ਤੇ

ਮੁਹਮਦ ਸ਼ਾਹ ਬਾਤਸ਼ਾਹ ਬਨਿਆ

੧੯੧੬ ਬਾਤਸ਼ਾਹ ਮਰਹਿਲਾ ਦਾ ਖ਼ਤ ਮੁਖਤਾਰ

ਹਜ਼ ਤਖ਼ਤੀ ਕਰਦਾ ਤੇ

A.D. ੧੭੨੫ ਸਿਖ ਖਿਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸਨ ੧੧੩੧ ਹਿਜਰੀ ੫.

੧੭੩੯ ਸਤ ੧੧ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਫੇਰ ਨਰਮਦਾ ਸੁਰ ਕਰੇਂਦੇ ਹਨ।

੧੭੩੬ ਨਾਰਿਸਾਹ ਤਿਸਤਾਨ ਪੁਰ ਅਜਾ ਕਰਕਾ ॥ ਸਿਖ ਬਿਆਸਾ
ਦੇ ਕੰਢੇ ਰੁਸੇਵਾਨ ਦਿਲ ਇਕਠੇ ਤੋਕੇ ਨਾਰਿਸਾਹ ਦੇ ਅਕਬ ਪੁਰ
ਅਜਾ ਕਰਕੇ ਮਾਲ ਅਪਥਾਬ ਨੁਟ ਸੰਦੇ ਹਨ।

੧੭੪੫ ਸੁਬੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਨ ਨਾਮ ਪਾਤ ਸਾਇ ਨੂੰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਰਬਾਈਨ ਨਈ
 ਭੇਜੇ ॥ ਜਕੀਨ ਖਾਂ, ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਸੁਬੇਰਾ ਸੀ। ਜਪਾਤ ਸਾਇ
 ਮਾਹਿਮਾ ਜਾਂਦਾ। ਤਦ ਉਸਦਾ ਦੱਤ ਭਿਗ ਬਹੁਤ ਸਾਹੀ ਕੰਨ ਸੇਵੇ ਬਹੁਤ
 ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕੰਨ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦਾ ॥ ਅਤੇ ਨੱਥਾਸ ਦਿਹ
 ਕਤਲ ਕਰੇਂਦਾ ॥ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਹੈ।

੧੭੪੬ ਜਕਰੀਥਾਖਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਗਥਾਖਾਂ ਤੇ ਪਾਤਲਿਥਾਖਾਂ ਜਾਗਰੀ
ਪ੍ਰਬੇਰਾਮੀ ਲਈ ਜਹਦੇਹਨ। ਪਾਤਲਿਥਾਖਾਂ ਪ੍ਰਬੇਰਾਹ ਬਨਕੇ
ਮਾਗਮਰਾਹ ਰਮਾਨੀ ਨੂੰ ਬਜਾਕੇਜਾਏ।

I 1981 ਮਾਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ। ਸੀਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਸੀਰ ਮੁਆਵਜ਼
-ਉਸ-ਮੁਲਕ) ਵਜ਼ੀਰ ਕਾਹਿਰੀਨ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ~~ਸੁਲਤਾਨ~~ ਸੁਲਤਾਨ ਸੁਬਕਸ਼ਾਹ
ਸੀ, ਮਾਹਮਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਦੇਂਦਾ ਸੀ।

ਮੀਰ ਮੁਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੧੭੪੮ ਮੁਹਮਰ ਮਾਹ ਬਾਤਮਾਹ ਲੀ ਮਰਮ, ਅਤੇ ਉਪਲੀ ਕਾਂ ਉਪਰਾ
ਬੇਠਾ ਮਾਹਿਮਰਮਾਹ ਰਿਲੀ ਰਾ ਬਾਤਮਾਹ ਬਨਰਾ ੩

੧੭੪੯ ਸਿਖ 'ਰਾਜ ਖਾਨਸਾ' ਬਨਾਕੇ ੫੦੦੦ ਸਦਾ ਭਰੀ ਕਰਦੇ
ਅਤੇ ਅਖਿਤਾਰ ਕੇਸ 'ਰਾਮ ਰੰਗੀ' ਗਈ ਬਨਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ
ਜੇਥੇ ਦਰ ਇਸ ਦੇਲੇ ਜਾਸਿੰਘ ਕਲਾਜ, ਰਜੂਤ ਸਿੰਘ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ
ਦੀਨਾ ਹਨ। ਬਾਗੀ-ਰੁਸਾ ਬਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹਨ।
ਮੀਰ ਮੁਨ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਰਬਾਨ-ਚਈ ਅਰੀਨ ਬੇਗ ਨੂੰ ਜਾਨੀਪਰ
ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਬਨਾਕੇ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਅਰੀਨ ਬੇਗ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਜੁਝਾਈ

II 99 49

ਅਪਰਧਾ ਦੁੱਗੀ ਦੁਨੀ ਦਰ ਪੰਜਾਬ ਪਰ ਘਾਟਾ ਕਰਦਾ
 ਹੈ, ਅਤੇ ਫੇਰ ਤੀਜੀ ਦਰ। ਦੋਹਰੇ ਕੋਲ ਮਨ ਮਹਿਮਾ ਨਾਰੋਂ ਹੈ,
 ਅਤੇ ਮਾਦੀਨਾਬੇਗ ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਲ ਰਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੀਰ ਮਨੁ ਤਿਨ ਮਸੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਮੰਗਾਂਦਾ ॥ ਅਤੇ ਉਚਰੀ ਬੇਗਮ

ਮੁਗਰ ਬੇਗਮ (ਜਾਂ ਮੁਗਲਾਨੀ ਬੇਗਮ) ਮੁਬਾਰਕੀ ਰੱਖਾਂਦੀ ਹੈ॥

IV 9994

ਮਾਧਰ ਮਾਧ ਦੁਹੱਲੀ ਦਾ ਹੋਥਾ ਹੋਥਾ। ਮਾਧ ਦੁਹੱਲੀ ਦੁਹੱਲੀ
ਨੇਂ ਦੁਹੱਲੀ ਦਾ ਮੁਖੇਰਾ ਬਲੰਦਾ ਹੈ।

9944

ਮਾਮਰ ਮਾਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ੯ (V. A. Smith)

१७५६

ਮਿਖ ਤ੍ਰਿਪਤੁ ਤੁੰ ਕਰੇ ਲਾਗੈ ਉਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰੈ ਨੈਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ
 ਓਨਾਂ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਜਮੈਂਦਰਿ ਕਰਨਾ ਅਪਣਾ ਮਿਕੈ ਚਰਾਂਦਾ ਹੈ
 سکندر در جہاں بفضل اکال ملک احمد رفت جہاں

994c

ਸਾਧੋਂ ਬਾ ਮਹਾਰਾ ਜੀ ਤੇ ਕਬਰ ਕਰਦਾ ॥, ਅਤੇ ਪੰਨੇ

مرتب

ਨੇ ਗਕਿਮ ਬਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਪਰ ਛਾਜਾਂਗਾ।

१७५६

ਮਾਮਰ ਸਾ ਅਬਰਾਹੀਮ ਪੰਜਾਬ ਪੁਰ ਫੇਰ ਕਰਨਾ ਕਰਨਦੇ
ਉਹ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਹਿਰ ਦਿੱਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

၇၅၆၇

ਅਗਰ ਸਾਹਿਬੁ ਤਿਉ ਜਤਾਨੁ ਪਰੁ ਹਸਨਾ ਅਤੇ ਮਹਾਦਿਨਾ
ਨਾਨ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆਈ।

१७६२

ਸਿਖ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਿਖ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਕੇ ਖੂਨ ਓਥੇ, ਜੰਨਖਾਂ,
ਅਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਮਰਦਗਾਰ ਨਵਾਬ ਮਾਜੇਰ-ਕੋਰਨਾ ਨੂੰ (ਹੰਗਮ ਖਾਂ) ਭੇਜ
ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

V 9942

ਅਮਰ ਦਾ ਸਿਖਾਂ ਪਰ ਭਰਾਈ ਕਰਨਾ ਤੇ ਅਤੇ ਜੁਝਿਆਨੇ ਤੇ

وذا كحلها

ਦੀ ਮੀਲ ਤੇ ਫਿਰਾਂ ਤੂੰ ਘੇਰੇ ਪੁਸ਼ ਕਤਲ ਕਰਾ ॥ ੧੫੦੦੦ ॥
ਪਿਥ ਸਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਹਰੇ ਘਲੁ ਘਲਾ ਸੀ।

ਅਫ਼ਿਤਧਰ ਦਾ ਮੰਦਰ ਫਾਸੇ ਸਰ ਨੂੰ ਭਰਵਾਰੇ ਰਾਹੀਂ।

੧੭੬੩ ਸਿਖ ਫੇਰ ਦਿਕਰੇ ਤੇਕੇ ਜੰਨਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰਹਿਰ ਦਿੱਤੇ ਕਰਦੇ
ਹਨ, ਅਤੇ ਤੰਗਸ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਜੰਨਖਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਿਖ ਕੁਸ਼ਰ ਪੁਰ ਕਬਜ਼ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

V ੧੭੬੪ ਅਰਮ ਸਾਹ ਫੇਰ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਸ਼ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦੀ। ਬਾਬਾ ਅਨਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਬੇਦਾਰ ਸਰਹਿਰ ਮੁਕਰਕ
ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਬਲੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਬੇਦਾਰ ਜਾਹਿਰ।

੧੭੬੪ ਸਿਖ ਕਾਬਲੀ ਮਨ ਨੂੰ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਹਿਰ ਉਤੇ
ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਸਾਗਨ ਗਜਰਸਿੰਘ, ਖੇਤਰ ਸਿੰਘ,
ਅਤੇ ਸਰਨਾ ਸਿੰਘ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਬੇਦਾਰ ਹਨ। ਅਪਣਾ
ਸਿਕਾ ਚਲਾਂਦੇ ਹਨ:

دک و تیغ و فتح و لغت بیه شک یا انت از خاک کو - کو شین
ਹੁਣ ਬਾਗਾਂ ਸਿਖਨਾਂ ਬਨੁ ਕੁਰੀਆਂ ਹਨ

VII ੧੭੬੭ ਅਰਮ ਸਾਹ ਨੇ ਹੁਣ ਸਤਈਂ ਵਾਰੀ ਸਿਖਾਂ ਉਤੇ ਹਮਲਾ
ਕੀਤੀ। ਪਰ ਸਿਖ ਮਾਮਲਿਓ ਹਰਾਏ ਤੇ ਕੋਈ ਜਹਾਦੀ ਨਾ ਹੋਈ।
ਅਨਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੌੜੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੁਬੇਦਾਰ ਮਨਿਆ।
ਦਿਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ੧੨੦੦੦ ਸਿਪਾਹੀ ਬਿਨਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ
ਨੂੰ ਮੁੜਾਏ, ਅਤੇ ਅਰਮ ਸਾਹ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਨਾ ਪਿਆ।

੧੭੬੭ ਸਰਸਾਗਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਬਰਾਬੀ ਦੇ ਅਰਮੀਆਂ ਨੂੰ
ਹੁਕਮ ਦੇ ਕਿਤੇ ਤੋਂ ਕਰਕੇ ਉਸਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।
ਇਸ ਵਕਤ ਤੋਂ ਸਿਖ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਹੀ ਮਾਰਥਾਂ ਦਿਬ
de facto ਮਾਨਿਕ ਬਨ ਗਏ।

ਖੁਜਾਸਾ

ਸੰਨ ੧੭੦੬ ਤੋਂ ੧੭੧੫॥	ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਦੀ ਜਰਨਾਮਾ॥	੬ ਬਰਸ
ਸੰਨ ੧੭੧੫ ਤੋਂ ੧੭੨੪॥	ਸਿਖ ਫ਼ੌਰੇ ਫ਼ੌਰੇ ਜ਼ਖ਼ਿਅਾਂ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ	੨੪ "
ਸੰਨ ੧੭੨੬ ਤੋਂ ੧੭੫੫॥	ਮੁਗਲੀਆਂ ਦੁਬੇਰਾਨਾਂ ਨਾਲ ਜਹਾਈਆ	੧੬ "
ਸੰਨ ੧੭੫੫ ਤੋਂ ੧੭੬੭॥	ਮਹਾਰਾਜਾ ਅਬਦਾਲੀ ਨਾਲ ਔਖਾਈ	੧੨ "
ਸੰਨ ੧੭੬੭ ਤੋਂ ੧੭੬੯॥	ਸਿਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦਿਹਾੜੇ ਖਾਲਸੇ ਜੰਗੀ	੩੨ "
ਸੰਨ ੧੭੬੯ ਤੋਂ ੧੮੩੬॥	ਮਹਾਰਾਜਾ	੪੦ "
ਸੰਨ ੧੮੩੬ ਤੋਂ ੧੮੪੬॥	ਬਰਛਾਮਰੀ ਅਤੇ ਗਿਰਾਓ॥	੬ "
ਸਾਰੇ		੧੪੦ ਦੌਰੇ

